

Naujienu Antroji Dalis

NR. 908

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXIV METAI

Dienų skeveldros

I.

Priešais ant stalo gana nuo laiko nublukus brošiūra. Tai į anglų kalbą verstas Vilniaus vaivados plk. L. Bocianskio memorandumas lietuvių tautinei mažumai Lenkijoje sunaikinti. Brošiūrą išleido "Spaudos Fondas" (Kaunas, 1940 m.; versta iš lenkų kalbos). Memorandumas "griežtai slaptas", ir jis, Lietuvai atgavus Vilnių, surastas Vilniaus prokuratūros nesunaikintuos archyvuos.

Dingos, čia nuoširdus aciū dr. S. Bačkiui, mūsų diplomatui Washington, kuris mielai sutiko leisti pasinaudoti jo turimu brošiūros egz. Aciū savo ir skaitytojų vardu.

Bocianskio memorandumo vidaus reikalų ministru data yra 1936 m. vasario 11 d. Memorandumo nuorašai pasiūsti valstybės pasekretoriui, vidaus reikalų ministru, užsienių reikalų ministru ir, be kitų, Balstogės ir Naugarduko vaivados. Vaivada Bocianskis buvo įgaliotas paruošti memorandumą specialaus tarp-ministerinio komiteto kovai su tautinių mažumų įtaka Lenkijoje.

Savo rašte vidaus reikalų ministru vaivada sakosi paruošęs ir specialų ekonominiais reikalais memorandumą. To teksto, deja, nesurasta. Čia mūsų apžvelgiamąjį memorandumą Vilniaus vaivada 1936 m. sausio 28 d. suderino su Balstogės ir Naugarduko vaivados.

II.

Tad į slogią kelionę praeitin. Čia bendrais bruožais ano memorandumo pasiūlymai:

Politiniai ir socialiniai reikalai:

1.

Lietuvių tautinis komitetas Vilniuje. Vaivada rašo:

Laikinas Vilniaus Lietuvių Komitetas, kaip iš visų šaltinių patirta, yra diversijos smegenys. Vengia valstybės kontrolės, ir toleruot toliau nimanoma. Ryšium su tuo 1935. 12. 23. raštu Vilniaus miesto storastai (viršininkui) "įsakiau pareiklauti" iš komiteto pirmininko K. Stašio, kad jis nedelsdamas pristatytų komiteto įstatus ir persiregistruotų pagal šio meto Lenkijos nuostatus.

Vaivada sakosi esąs pasipiktinęs būdvardžiu "laikinas", tas žodis turįs būti išbrauktas.

1935. 12. 27. K. Stašys aiškina storastai, 1935. 12. 31. papildomai teisinosi veikias įstatymų ribose. K. Stašio žodžiais, Lietuvių Komitetas esąs savo tautiečių reprezentantas, įregistruotas dar 1919 m. Žodį "laikinas" pakeičias žodžiu "tautinis".

Vaivados įstaigai pageidaujant, Vilniaus miesto storasta ir Vilniaus - Trakų storasta 1936 m. sausio pradžioje pasiuntė specialius pareigūnus komiteto veiklai tirti. Pareigūnai, be kita ko, radę prašymų leisti keliauti į Lietuvą; susirašinėjimą su Lietuvos konsulatais Daugpilyje ir Karaliaučiuje; visą eilę pažymėjimų, kad šis ar tas, komiteto turimomis žiniomis, nedalyvavęs gen. Želigovskio veiksmuose; sąrašus lietuvių, kalinanų Lenkijos kalėjimuose, ypač Lukiškių kalėjime; sąrašus mokinių, Labdarybės Draugijos bendrabučiuose ir prieglaudose išlaikomų. Valdžios revizijos komisija prikibo prie įrašo Komiteto protokole, kad esą 1 ar 2 studentai pasiūsti ukrainiečių kooperatyvų veiklai pažinti. K. Stašys teisinosi pats savo lėšomis apmokėjęs anų studentų kelionę. Iplaukų ir išlaidų knygos esą nevedamos. Visos lėšos, tai JAV lietuvių aukos.

Vaivada L. Bocianski daro išvadas:

— siūlau Tautinį Vilniaus Lietuvių Komitetą likviduoti!

2.

Lietuvių organizacijos Lenkijoje

Anot vaivados, lietuvių organizacijos išplitę visai neproporcingai lietuvių mažumai Lenkijoje. Tai "Kauno politikai" ir Kauno pinigai. Aš daviau įsakymą (raštu, rašytu 1935. 12. 23.) ištirti kaip tai vyksta. Įpareigojau storastas sekti lietuvių organizacijų veiklą. Sekti ir stebėti, iš anksto turint negatyvų nusiteikimą. Sekti lietuvių bibliotekas, skaityklas ir t. t. Sekti turint galvoje viešąją tvarką ir valstybės saugumą.

Pastebėjus (mano duotomis instrukcijomis) ką nors nelegalaus, pradėti žingsnius tų organizacijų vienetų suspendavimui.

Mūsų įstatymais, kaip vaivada sakosi, organizacijoms ar jų skyriams "pilnai pritaikytina" baudos iki 500 zlotų arba baudos iki 1000 zlotų arba kalėjimo iki 6 savaičių. Aš galvoju, sakosi vaivada, kad taikytina pačios aukščiausios baudos ir kalėjimas.

Bet, kaip vaivada piktinasi, lietuvių tautybės žmonės administracijos nubausti eina į teismus, o teismai kaip taisyklė baudą sumažina, o kartais ir visai išteisina. Ryšium su tuo randu reikalinga, kad teisingumo ministerija įspėtų Vilniaus ir Vilniaus krašto teismų organus, įspėtų "žiūrėti valstybės interesų".

(Nukelta į 2 psl.)

MIKAS SILEIKIS

ILIUSTRACIJA

50 METŲ SOVIETINIAM TEISININKUI

Rašo J. M.

Senesnės kartos žmonėms sovietinis teisingumas pažįstamas pačių patirtimi, iš pasakojimų arba raštų. Jaunesnieji žmonės gali žinoti tik iš pasakojimų arba raštų. Bet yra ir užmirusių apie tą "teisingumą".

Sovietai, švęsdami savo valstybės 50 metų sukaktį, paminėjo ir savų teismų darbus. Girdamiesi ir akiplėšiškai meluodami stengėsi įtikinti, jog tai teisingiausia ir demokratiškiausia jų valdymosi sistema, teismai aukščiausiam teisingumo laipsnyje. Bet yra žmonių, kurie sovietinį teisingumą gerai pažįsta ir į tas pagyras atsiliepia. Vienas iš jų Mišalov'as yra parašęs straipsnį, tilpusį rusų laikraštyje "Novoje Ruskoje Slovo" 1967.XII.25. Atrodo, jog tas straipsnis vertas ir mūsų dėmesio, todėl nors neištisas pateikiamas skaitytojams.

Pagal dekretą apie pakeitimą pirmųjų teismų, renkamais pagrindu "tiesioginiais demokratiniiais rinkimais", 1967.XII.7 suėjo 50 metų.

"Naujoji teisminė sistema buvo pagimdyta sovietinės valdžios, kuomet darbo žmonių atstovai pakeitė caro valdininkus ir pradėjo eiti teisėjų ir liaudies posėdininkų pareigas" (Izvestija, 1967.XII.7, iš kurios imamos visos citatos).

Visos Rusijos trečiame sovietų suvažiavime 1918 m. sausyje Leninas kalbėjo:

"Tegul rėkia, kad mes reformuojame senų teismų, bet iš karto leiskime sugriauti. Mes nuvalėme kelią dabartiniam liaudies teismui ir ne tiek represijos jėga, kiek masių pavyzdžiu, dirbančiųjų autoritetu, be formalumų iš teismo, kaip eksplo-

tacijos ginklo, padarėme auklėjimo ginklą ant tvirtų socializmo pamatų".

Tai buvo baisus "auklėjimo ginklas". Užmiršę sovietai sovietinių teismų ir kitų baudžiamųjų — teisiųjų organų rolę, bylas sprendusius be viešų teismų, jau užmiršę ir teismų pripažintus nusikaltimus "asmeninio kulto" metu, "Izvestija" skelbia:

"Visuose vystimosi etapuose mūsų visuomenės, sovietinės teismas užkardė nusikalstamus pasikesinimus prieš visuomenės naują santvarką, ekonominį pagrindą ir ūkinę sistemą".

"Sovietinis teismas visa savo veikla auklėja piliečius atsiduoti visa siela tėvynės ir komunizmo reikalams, tikro ir nenukrypstamo sovietų įstatymų vykdymo, rūpestingo požiūrio į socialistinę visuomenę, laikymosi darbo drausmės, sąžiningai atlikti valstybines ir visuomenines pareigas, gerbti teises ir nusipelnusius piliečius, socialistinės visuomenės taisykles".

Bet pas tą auklėtoją nebuvo rūpestingo nusistatymo žmonėms, žmogui, kaip asmeniui. Nenuostabu, kad ir dabar ten žmonių nepaisoma, ir dabar visi bijo atvirai teisingai nuomonę pareikšti, visi pažymėtini plėšikavimai ir prievarta apipavidalinti sovietų įstatymais, kaip patyčiom įstatymdavystei ir žmonių taisyklėms arba žmoniškumo nuostatams. Visi buvo NKVD ir KPSS valdžios žinioje.

"Didžiojo tėvynės karo metais, teismo organai teikė pagalbą pergalei savo veikla darant nepavojingais šnipus ir diver-

(Nukelta į 2 psl.)

50 METŲ SOVIETINIAM TEISININKUI

(Atkelta iš 1-mo psl.)

santus, priešų pagelbininkus ir tėvynės išdavikus”.

Žinoma, pagelbėjo ir dar kaip pagelbėjo didinant SSSR žmonėmis nuostolius, paverčiant našlių ir našlaičių kraštu. Jau per daug “monolitinėje sovietų visuomenėje” išaiškėjo “priešų pagelbininkų ir tėvynės išdavikų”. Karo pradžioje jų buvo neapskaičiuojami daugiau, negu didvyrių ir jų užtarėjų.

“Ir vistiek nusikaltimai kol kas daromi. Pas juos yra savos priežastys, nors ir skirtingos nuo tų, kurios nusikaltimų šaltiniais yra kapitalistinėje visuomenėje”.

Žinoma, skirtingos. Tai ne “krisis ir bėdabėsis”. Sovietijoje tas vyksta pilnoje darbymetėje, nuolatinėje socialistinėje ubagystėje ir chroniškame alkėje, prie šurkštus valstybės dirbančiųjų apiplėšimo, privedusio prie vagysčių kolchozuose ir įmonėse. Prireikė specialaus įstatymo, kuris buvo išleistas 1939. VIII. 7, baudžiančio nuo 10 metų iki sušaudymo, nors ir už mažiausią pasisavinimą socialistinės nuosavybės. Nebuvo gi priežasčių paslaptis, kai už pavogimą iš cukraus fabriko 200 gramų cukraus buvo sušaudoma ir dar daugiau, masiniai, už pavogimą iš varpų grūdų nuo kolchozo lauko buvo šaudomi išbadėję kolchozininkai.

Asmeninis alkanų interesas ir atimančių iš kolchozininkų pa-

skutinį duonos kąsnį (valstybės) interesai, taip priešingai išsiskyrė, kad tik “mirties bausmė” galėjo kaip sulaikyti nuo padarymo tokio “nusikaltimo” — suvalgyti iš varpų grūdus lauke, kurių oficialiu skelbimu savininku esąs kolchozininkas.

“Mūsų šalyje asmeniniai ir valstybiniai reikalai darniai jungiasi. Sovietiniai teismai stovi sargyboje turtinių, dirbančiųjų, vedybinių-šeimyninių, gyvybinių ir kitų dirbančiųjų teisių. Jie veikliai gina valstybės ir visuomenės įmonių reikalus, įstaigas ir organizacijas”.

Kokia trumpa laikraščio atmintis. Dar tik prieš tris metus atminėjo namus ir sodybas, kaip skirtus “nedarbinėms” pajamom, teisė “už sušėrimą grūdų gyvuliams ir paukščiams”, atminėjo nuo darbininkų — Karoblevų šeimos naudojamų daiktų ir apavo perteklių. SSSR teismas, tai kaip “dišlius”. Jis nei kiek neginą pagrindinių žmogaus teisių, dėl kurių kilo revoliucija; teisių žodžio laisvę įsitikinimų, spaudos, susirinkimų, persikėlimo ir kt. Jos sovietų piliečiams atimtos.

Rašydami apie SSSR teisėjų “gerą” darbą primena, kad jie sutinka “pritarimą iš liaudies ir žmonių nubaustų teisinga bausme”. Apie šį pritarimą kalbėjo ir anksčiau. Kolchozininkas nubaustas 5 metais lagerio bausme, dėkojo teisėjui: “Nagi aciu

jums, drauge teisėjau, kad jūs man nurodėte laiką — per 5 metus aš būsiu laisvas žmogus. O mano brolis kolchoze neapžėtam laukui pasmerktas. Ar negalėtume ir jam apriboti laiką?”

Labai mažai “Izvestijoje” pasakyta apie teismus penkiasdešimtmečio proga. Norisi pridėti tą, ką dar atmintis išsaugojo. Pirmieji teismai vykdė smurtinį susidorojimą be bylos nagrinėjimo. “Čerezvyčaika” (ypatingoji komisija) sprendė kontrevoliucines, sabotažo, spekuliacijos ir tarnybinių nusikaltimų bylas. K. mieste buvęs vaikata Boldyrev, tapo ČK pirmininku. Šios kolegijos nariais buvo: jūrininkas ir kinas. Jie tryse ir sprendė suimtojo likimą. Prie ČK būvo galvažudžių būrys, kurie vykdė sprendimus. Jie, kaip baudžiamasis dalinys, važiuodavo ir į kaimynus. Vieno tokio išvažiavimo metu, Buldyrevą užmušė. Nuo to laiko mieste yra jo vardu gatvė. Po įtariamojo Grigorjevo, pagal skundikų pranešimą, mieste buvo surinkta 200 žmonių, tariamai bendradarbiavusių su juo; ant vandentekio tiltelio visiems nukirto galvas. Lavonai nuplaukė, o galvas rado Palupanovo flotilijos jūrininkai. Jie pareikalavo paaiškinimų, sukilo, o po to aprimo.

1919 m. gruodžio mėnesį mieste užėmė 14 raudonoji armija ir vykdė teismą bei smurtinį susidorojimą. “Revoliucinis karo tribunolas” kasdien baudė sušaudymu dešimt piliečių. 48 val. bėgyje sprendimas “įsiteisėdavo” ir nuteistuosius sunkvežimiu veždavo Kijevo pylimu į kapines ir ten sušaudydavo. Geležinkelio stotyje stovėjo vagonas su suimtaisiais. Jų bylas nagrinėjo UTCK (ploto transportacijos ČK), tikriau — šios ČK pirmininkas kakainistas A. Pilipenko ir iš Petrapilio prancūzas Žorž Lorje. Pasmerktuosius tuo pačiu vagonu veždavo už miesto į smiltyną ir ten sušaudydavo, o vagonė likusieji turėjo stebėti bausmės vykdymą. Tuo metu buvo tik du straipsniai: sušaudyti arba paleisti. Kai pas Pilipenką būdavo užtektinai kokaino, tai daugiau paleisdavo, o kai kokaino neturėdavo — daugiau sušaudydavo. Armijos štabui išvažiavus, organizavo gubernijos tribunolą. Buvo “narsledy” (liaudies tardytojai) ir “osnarsledy” (ypatingi liaudies tardytojai), prokurorų nebuvo, bet buvo “gosobviniteli” (valstybiniai kaltintojai), kurie kartu su teisėjais sudarė teismą. Klysta R. Beriozov’as rašydamas, kad teisme posėdininkėmis buvo keturios moterys — sovietiniuose teismuose niekad nebuvo daugiau dviejų posėdininkų.

Likvidavus “A. Levčenko sukilusį dalinį”, į apskritį išvažia-

vo specialią ČK sesiją, pirmininkaujant Lind’ui su nariu Veršėčagin’u. Jie per labai trumpą teismą 256 žmones etapu išvedė už miesto, dalį jų sušaudė, o kitą dalį proletarinė kavalerija sukapojo. Pasmerktųjų sąrašą su teismo sprendimu iškabino gatvėse.

Nepo (naujos ekonominės politikos) metu dirbo pilnu apkrovimu žemės teismai. Kartais dar GPU (valstybinė politinė įstaiga) iš teismo pagrobavo du tris žmones, kurių ir pėdsakai dingdavo jų paslaptingoje įstaigoje.

Kai buvo keliamos dėl kenkėjų veiklos bylos, miestuose kilo maištas. Pabaigoje 1927 m. OGPU įgaliojtas atstovas šiaurės Kaukazuui Efmim Georgevič Evdokimovas pristatė Menžinskiui agentūrinę bylą apie tariamą esančią šachtų mieste kontrevoliucionių kenkėjų organizaciją, susidariusią iš senų specialistų grupės. Menžinskiui pareikalavus įrodymų, buvo parodyti slapta pagrobti iš užsienio rašyti buv. šachtų savininkų laišakai. Menžinskis juos perskaitė, bet nieko smerktino nerado. Evdokimovas nurodinėjo, kad laišakai užsifruoti. Menžinskis davė Evdokimovui dvi savaites laiko; arba išsifruoti laiškus arba jį su bendradarbiais teis už sabotažą. Evdokimovas kreipėsi į Staliną, kad tas per Rykovą paveiktų Menžinskį. Stalinas buvo ir OGPU CK kolegijos nariu. Jis pasiuntė Evdokimovą atgal į Rostovą ir įsakė veikti visomis galimomis priemonėmis, kurios tik bus reikalingos ir informuoti tik jį, Staliną. Šachtose buvo praveisti masiniai areštai. Maskvoje kilo sąmyšis, nutarė siųsti į Rostovą CK ir CNK komisiją, bet juos nuramino Stalinas, dėdamas veto ant jų nutarimo. Vėliau Evdokimovas pranešė, kad siūlai veda į Maskvą, ir ten visi nutilo.

Tardymui vadovauti buvo pavesta Evdokimovo padėjėjui Kurskiui. Iš jo pareikalavo: bet kokia kaina pasiekti kaltinamųjų “nuoširdžius prisipažinimus”. Kurkis įtraukė į šį darbą Fedotovą. Jie ir paruošė tardymo mechaniką, vėliau tapusią universaliu sistema apkalusinėjimui po visą SSSR ir po visus komunistinius kraštus, pavadintą “ypatingais metodais”. Tai įvairiausių kankinimų metodas. Fiziniai — įvairiausi kankinimai mušimu, neleidimas miegoti nuo 3 iki 10 parų, karcėris, pistoleto rankena mušimas, kėdės koja, buvo kūno mechanikai-sportininkai ir kt. Cheminiai kankinimai atliekami įleidžiant į kūną valią silpninančių medžiagų, o po to skaitomi būsimi kaltinamojo parodymai, juos pakarto-

(Nukelta 1 3 psl.)

DIENŲ SKEVELDROS

(Atkelta iš 1-mo puslapio)

Nuo šiandien įsakiau storastoms sekti Organizacijų veiklą. Apie visuotinę organizacijos ar jos skyrių susirinkimą turi būti informuoti storastos.

Storastos gali ir privalo į tokius susirinkimus atsiųsti savo reprezentantus “su pilna teise” dalyvauti diskusijose, prašyt paaiškinimų dėl padarytų išlaidų ir t. t. Jei kuri organizacija nusižengtų šioms taisyklėms, elgtis kaip nurodyta. Mes — sako vaivada: turime perimti lietuvių organizacijų veiklos kontrolę į savo rankas. Čia išskyla pareigūnų, mokačių lietuviškai, reikalas. Vilniaus, Balstogės ir Naugarduko vaivadijų pareigūnams yra reikalinga pramokti lietuviškai.

3.

Dėl radijo reikalų

Kauno veikiama Lenkijos lietuviai ir jų organizacijos yra “iš principo” prieš-lenkiškos, taip sakant — priešvalstybinės. Įvairūs veikėjai savo butuose, kurie yra prie skaityklų ar kitų organizacijų raštinių, netgi per susirinkimus garsintuvų pagalba organizuoja viešą Vilniui Vaduoti Sąjungos radijo valandėlių klausymą. Čia “reikia veikti greitai ir griežtai”. Iki šiol valstybės saugumo organai ir kariuomenė nekontroliavo leidimų bateriniams ir kristaliniams ra-

dijų aparatams laikyti. Be to, pasienio zonoje (30 km. pločiu) veikia griežti pasienio apsaugos nuostatai. Siūlau: (rašo vaivada):

1. patikrinti pašto ir telegrafo administracijos išduotus leidimus radijo aparatams laikyti, ypač sekti ir sudaryti lietuvių sąrašus. Po to su kariuomenės atstovais sudaryt sąrašus žmonių, kuriems leidimai atimtina, ir tuos sąrašus pranešti paštui.

2. pasienio ruože neleistina lietuviams laikyti baterinius ar kristalinius radijo aparatus.

3. stengtis sustiprinti Vilniaus radijo galingumą.

4. pašto įstaigos be storastijos ir kariuomenės žinios nebegali duoti leidimų lietuviams radijo aparatus laikyti.

5. susėkus, kad grupė ar atskiri žmonės vistiek klausosi svetimų stočių, bausti aukščiausiomis bandomis.

4.

Lietuvių valandėlės Vilniaus radijuje

“Kovai su Kauno prapagan-da” Vilniuje suorganizuota “Lietuvių valandėlė” (lietuvių ir lenkų kalbomis). Lietuvos lenkai tokias valandėles pėkia “kaip nevykusias”. Mano nuomone, sakosi vaivada, lietuvių valandėlės medžiagą turi prieš tai patikrinti vaivadijos spaudos skyrius.

J. Cicėnas

(Būs daugiau)

Jau išėjo iš spaudos ir galima gauti knygų rinkoje

AMERIKOS LIETUVIŲ POLITIKA

Dr. Kazio Sidlauskio knyga apie Amerikos lietuvių pastabas daryti įtakos krašto politikai. 102 psl. Kain. \$1.50

Knygos bus išsiųstos, jei \$1.50 čekis arba Money Order bus pasiųstas tokiu adresu

NAUJIENOS,

1739 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608

50 METŲ SOVIETINIAM TEISININKUI

(Atkelta iš 2-ro psl.)

jant pačiam kaltinamajam. Politinis kankinimas — reikalavimas prisipažinti tėvynės meilės arba partijos vardan, grasinant kankinimais giminėms ir draugams. Psichologiniai kankinimai — sudaryti aukai niekingumo jausmą, pasmerkimo, privedimas prie savižudybės ir klasingos išpažintys. Ir daugybė kitų priemonių, NKVD išgalvotų.

Auką privesti iki fizinio išsekimo, nemiga privesti iki haliucinacijos, išsigandusiems priminti apie galimą giminų ar draugų kankinimą; psichiniai privesti iki nepakaltinamumo, narkomanai — iki savižudybės, po to žmogus ryžtasi viskam: pats save kaltina ir fiziniai žudosi. Paskiausias metodas buvo "giros" (svoriai). Žmogų paguldo ant stalo, ant jo deda lentą ir per ją muša dešimties kilogramų svoriu, atmušant vidurius. Taip sumuštas ir įmestas į kambarą žmogus, kelia paniką. Jis reikalauja daugelio pasirašinti "pasaką" (nuoširdų prisipažinimą), iki pakeičia kankinimo metoda.

Tokią šachtinių prisipažinimo kainą žinojo tik Evdokimovo štabas ir Stalinas.

Vėliau tokiu metodu buvo sudarytos bylos "prompartijai", SVU Ukrainoje ir dar kitur. Tie patys procesai vyko Slaskio, Kostovo, gen. Verešo ir kitų. Vadinasi, buvo surastas universalus metodas niekad nevertotos apimties, naudojamas komunistiniame "teisingume". Tuo pat būdu buvo paruošti maskviniai ir kiti procesai. "Metodo" vartotojai gavo Raudonosios vėliavos ordinus ir tarnyboje paaukštintimus. Kurskis tapo Didžiosios Komunistų Partijos (bolševikų) Centro Komiteto nariu ir šiaurės Kaukazo partijos sekretoriumi. 1936 m. prasidėjo vadinama ežovščina. Kurskis tapo SSSR vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotoju. Ką Kurskis padarė su dešimtimis šachtiečių, praėjo, tačiau šio budelio nervai neatlaikė. Kai jo metodai pasiekė milijonus milijonų nekaltų piliečių, jo nervai pajro ir jis nusizūdė. Laikraščiai rašė kukliai: "Netikėtai mirė sąžiningas partijos sūnus drg. Kurskis".

Prasidėjo puolimas ant pasiturinčių ūkininkų, "ekspertų" uždedamais mokesčiais. Tas reikė, kad partijos aktyvistai "ekspertai" skirdavo ūkininkui tokius mokesčius, kurių nepajėgė sumokėti. Jeigu nesumoka, tuomet "demokratinis liaudies teismas" teisė jį už "piktybinį mokesčių nesumokėjimą" ir skirdavo standartinę bausmę, 10-20 metų į tolimuosius baudžiamuosius lagerius, su viso turto konfiskavimu. Sprendimas galutinas. Dažnai tokie teismai buvo parodomieji, terorizuojantieji, kad įvairius baimę kitiems.

Nepasisiekimas supirkti pas ūkininkus javus, davė naują pagrindą "liaudies" teismui įsimaityti. Nustatė privalomą javų kiekį atiduoti, o užnešipildymą prievolės — teisė, pasiremdami sabotažo straipsniu. Išdava tokia pati, kaip ir už mokes-

čių nesumokėjimą. Neišsigelbėjo ūkininkas ir tada — net sumokėjęs mokesčius ir duoklę atidavęs, nes jis buvo pasmerkimo auka. Išpildžius vieną planą, tuoj skirdavo kitą, vadinamą "priešpriešiniu" ir dar "papildomu". Ir taip tęsėsi iki to laiko, kol planas būdavo išpildytas. Kai iki revoliucijos sakdavo, kad "dėl nieko teismo nėra", apsirikta — dabar dėl niekų sudaromi teismai.

"Ežovščinos" metu iš suimtųjų tyčiojimas peraugo visas ribas. A. Višinskis mėgino žvėriškumą pridengti melagingais mokslo žodžiais apie "preziurciją kaltumo", kuriais privedavo, kad suimtieji piliečiai visi kalti. Ir jiems, teisiamiesiems, buvo uždėta pareiga įrodyti savo nekaltumą. Po visą neaprepiamą SSSR, visuose kambariuose, kuriuose buvo vedamas "tardymas", skambėjo standartinės frazės: "Sakyk, rašyk, prisipažink, kas tave ir ką tu užverbavai į savo kontrevoliucinę organizaciją". Dar priedui prasi-verždavo neaprašomi keikimai. Kad perleidot per teismus milijonus "liaudies priešų", reikėjo dešimtmečio. Po to įvedė "paprastesnį teismą" šioms byloms. Už visokias antisovietines smulkmenas teisė "miltroika" (milicijos trijulė), susidedanti iš milicijos viršininko ir dviejų atstovų, NKVD ir kompartijos. Trijulė teisdavo už akių ir skirdavo nuo 3 iki 5 metų lagerio arba darbo pataisos įstaigos bausmę. Už didesnius nusikaltimus teisė OSO (ypatingas pasitarimas prie NKVD). Ir šiom bylom paruošiamajam darbui buvo naudotas Kurskio metodas "nuoširdaus prisipažinimo" arba "nusikaltimo įrodymu" akistata asmenų, kurių negalėjo "perskelti". OSO taip pat sprendimus darydavo už akių nuo 10 metų iki sušaudymo. Štai, bendroje poltaviečių kalinių kuopų kameroje 1938 metais gegužyje sėdėjo 750 žmonių (kamara skirta 40). Į koridorių iššaukė apie 100. — Anksčiau, kada buvote klausiami, kas jūs esate, atsakydavote, kad kariai tardomieji, o dabar turėsite atsakinėti, kad "teisti", — paaiškino viršininkas su dviem laipsnių ženklais apykaklėje. — Eikite į kambarą! — O kiek mums davė — paklausė. — Visiems po 10 metų. Eikite! Nestovinėkite! — pareikalavo viršininkas. Tai tokie buvo OSO sprendimai.

Kartais byla buvo nagrinėjama ir specialiaje srities teisme. Salė tuščia. Trys teisėjai. Kaltinamasis ir du "karbatovcai" (sargybiniai?).

— Kaltinamasis! Tamsta patvirtini savo parodymus? — Ne. — Kodėl? — Jeigu ir jūs taip muštų, tai ir jūs parašytumėte, ką, aš parašiau. — Jūs teigiate, kad apklausinėjant buvai mušamas? — Tvirtinu.

Atsistoja prokuroras ir sako: "Aš prašau bylą perduoti tardytojui papildyti". Jo prašymas patenkinamas. "Papildomas tardymas" daromas su tokiu šališkumu, kad kitą kartą kaltinama-

M. LERMONTOVAS

LIETUVAITĖ

ISTRAUKOS IZ POEMOS

XXI.

Arsienijus — tas nuostabus karys.
Krauju jis ryžtis pabandys
Krūtinėj ugnį beatbundančią užlieti.
Pasaulio viso neapkenčia, kad tik nemylėti
Vienos būtybės!... Negyvėlių daugybė
Aplink jį guli, be skydų, artybėj,
Ir tviska džiūgimu jo žvilgsnis,
Kurį užvaldė kerštas nepailsęs.
Arsienijus tat žengė, jau pralenkdamas savus,
Kaip meteoras tarp naktinių debesų ūmus.
O kai pajuto jis, kad buvo vienui vienas,
Kur supo jį žiauriųjų priešų plienas,
Jau buvo pervėlu!... "Matau, mirimo valanda atėjo!" —
Sutvisko mintyse ir kalavijas jo artėjo
Prie paskujos aukos. "Tai jįsai!" —
Už nugaros kažkas suriko. Nustebusiai
Arsienijus tuoj atsigrižo — ir jau norėjo
Pratarti prakeikimą, betgi nespėjo...
Kaip angelas kovos, o jos šarvai lengvi,
Stovėjo Klara su kardu prieš jį.
Ir grūdosi už jos būrys kovotojų jaunų.
Žodžiu ir žvilgsniu akių žvitrų
Valdydama tą karštakrauję minią;
Ji, rodos, šių žmonių likimą pynė.
Sutikusį Arsienijų įnaini
Nesudrebėjo ir neišblyško jos veidai,
Balsu tvirtu prabilo mergina,
Kuomet pamojusi balta ranka,
Ji pratarė: "Pirmyn, kariai!
Vilties nėra, pakol nekris įsai,
Tas pasiputęs rusas! Nuo jo anie tebėga,
Betgi mes tikrai nebėgsim.
Kas pirmas man parodys, kad jo kraujas liejas,
Tam skiriama mano ranka, tą mano meilė vejas!"

XXII.

Arsienijus nusuko išdidžias akis,
Vos tik sprendimą tą išgirdo jis.
"Tai prieš mane ir tu!" — sušuko.
O žodžiuose dejonė jam išspruko,
Tarytumei, širdies jautriausioji styga
Akimirkoj šioj buvo nutraukta.
Su panika jis sviedė savo kalaviją,
Skraiste, savęs neskubindamas, apsvijoj.
Kad niekas jį pratarti neišdrįstų.
Jog galo laukdamas Arsienijus išblyško.
Ir jėtys trys tą pervėrė krūtinę,
Kuri taip poilsio ieškojo nusiminus,
Kurioj tiek metų blogis su gėriu kovojo
Ir, pagaliau, įveikusi piktybę triumfuoją.
Kaip girios caras išdidžiai jis krito, —
Nepažvelgė, nesudrebėjo, nesuriko;
Nors malda ar bent piktą priekaištą
Pratartų! — Bet ne, patenkintus laimingąja būtimi
Nuo šių jausmų atpalaidavo nebetikinčia širdim.
Pragarą ir rojų savąjį įsai surast gebėjo,
O kitko nesekė ir net pažinti nenorėjo.

Vertė S. Aukštaitis

Savo 1830 metais parašytoje poemoje "Lietuvaitė" rusų garsus poetas M. Lermontovas pasakoja apie karo metu pagrobtą Lietuvaitę (ją Klaros vardu pavadindamas), kurią savo sugulove buvo padaręs rusų kareivis Arsienijus. Iš pilin atvykusių pakeičių išgirdusi kanklavimo lydimą lietuvišką dainą, belaisvė, tautiečių padedama, pabėgo. Naujo rusų žygio į Lietuvą metu, Arsienijus sutinka nuskriaustą merginą ir jos kerštas atneša skriaudėjui mirtį.

sis iš karto patvirtina tą, ką anksčiau buvo paneigęs, kad tik daugiau nereiktų "papildomų tardymų". "Ar tave mušė? O vargšeli! Jį mušė. Dabar tu žinosi, ką reiškia mušė".

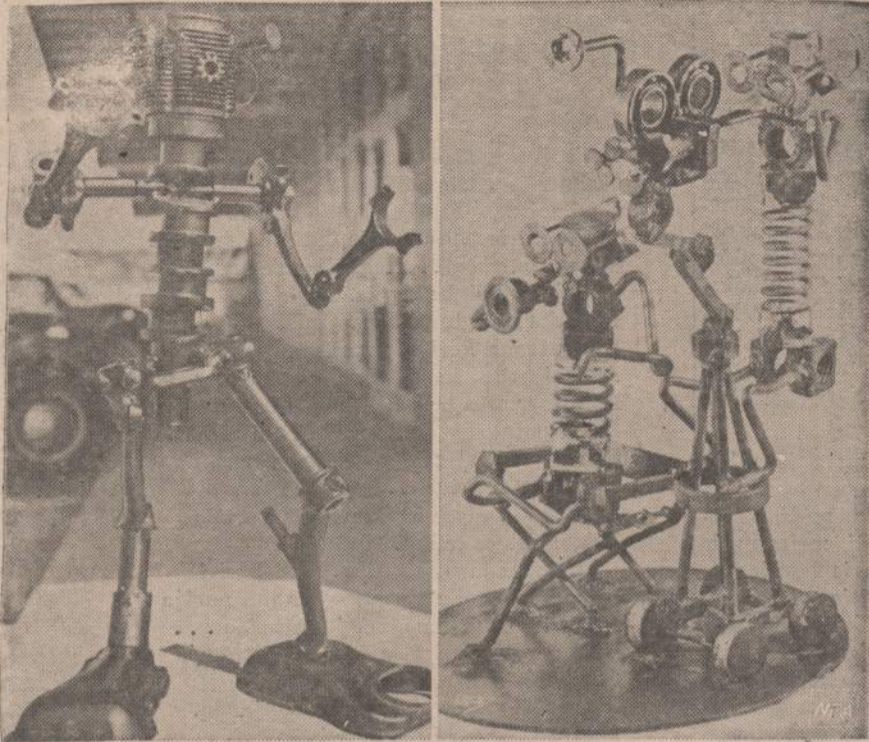
"Tėvynės" karo metu veikė karo lauko teismai, ypatingi daliniai, "Smeršai", užtvieriamieji daliniai ir t. t. Dar vieną įstatymą paskelbė, pagrįstą pačios revoliucijos įstatymdavyste, kad "perbėgusio pas priešą" šeima traukiama į teisminį tardymą.

Kolchoze pastipo eržilas. Arklidės prižiūrėtojas, veterinarijos feldčeris, zootechnikas — visi proletarinės kilmės žmonės. Užtat teisė du kolchoznikus, vi-

sai arklidėse nebuvusius, bet turtingesnius, anksčiau buvusius vidutiniokus. Juos teisė už tai, kad jie užsimaškavę buožės, įlindę į kolchozą su tikslu jame įvykdyti sabotažą. Sprendimas: išjungti iš kolchozo kaip buožės, turtą konfiskuoti ir su šeimomis 10 metų ištremti.

Nors sovietinis teisingumas ir teisėtumas daugeliui pažįstami, tačiau Mišalovo aprašyti įvykiai gal labiau įtikins tuos, kurie šiai tiesai abejingi. Taip, po II Pas. karo Sovietų Rusijos imperijoje yra išleista naujų įsta-

3 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL
— SATURDAY, MAY 4, 1968

Išgalėjus moderniam meniai, kiekvienas auto mechanikas gali tapti pirmos eilės menininku. Garso galima pasiekti ir be meno mokyklės diplomo. Columbus, O., miestelyje auto mechanikas Jose Aguilar iš senų automobilio dalių "sukūrė" (kairėje) šia skulptūra, kuria modernaus meno pasaulyje to "meno kritikai" yra linkę aukštai vertinti. Dešinėje matome panašaus meistro John Duffy "sukurtą" fotografą.

RUGIAPIŪTĖS PABAIGTUVĖS

JUOZAS KARIBUTAS

VEIKĖJAI:

GERULIS — ūkininkas
GERULIENĖ — jo žmona
MARYTĖ — jų duktė
MAGDĖ — jų kaimynė.
JONAS — kaimynės sūnus
RUGIŲ RIŠĖJOS IR PIO-
VĖJAI — jaunimas.

(Veiksmas vyksta ūkininko Gerulio kieme. Apsidarius uždaugai, girdėtis rugių piovėjų daina).

GERULIENĖ: (Išbėga į kiemą ir tvarko stalą, kuris po me-

50 METŲ...

tymų, ir švelnesnių, tik nevisai aišku, kaip jie praktiškai vykdomi. Ir Lietuvoje jau veikia naujasis LTSR Baudžiamasis kodeksas, 1961.VI.26 J. Paleckio pasirašytas, yra naujas Baudž. proceso kodeksas, nauji civilinės teisės įstatymai. Įstatymų turinys švelnesnis; bet tik ne politiniai sovietams nusikaltusiems.

LTSR Baudž. kodekso 49 str. kalbama apie įsisenėjimus, bet čia randame teisinį paradoksą: "Klausimą dėl senasties taikymo asmeniui, padariusiam nusikaltimą, už kurį pagal įstatymą gali būti skiriama mirties bausmė, sprendžia teismas". Kodekso 62 str. kalbama apie tėvynės išdavimą. Štai, "atsisakymas grįžti į TSRS — baudžiamas... mirties bausmė su turto konfiskavimu". Koks gali būti teisėtumas ir teisingumas, jeigu ne įstatymas nustato senastį, bet sprendžia teismas arba bausti už tai, kad žmogus, kuriam neatsiklausus primesta TSRS pilietybė, atsiskakė grįžti į TSRS okupuotą savo tėvynę. Todėl ne tik kalbėti, bet ir užsiminti apie Sovietų Rusijos imperijoje gyvenimo pagerėjimą vargu ar verta.

4 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
— SATURDAY, MAY 4, 1968

džiū pastatytas). Ogi to jaunimėlio gražumėlis... ai, ai, ai. O darbštumas! Kad sugužėjo gi jį talką, tai, va, dar ir šiandieną turėsiva pabaigtuves. (Įeina kaimynė ir girdi jos paskutinius žodžius).

KAIMYNĖ: Tai, kaimynėle, sakai turėsite pabaigtuves?

GERULIENĖ: Tai kaip gi, va, štai ana, žiūrėki, kiek jaunimo talkina. Tai šiandien ir pabaigtuvės. Rugiapiūtės pabaigtuvės.

KAIMYNĖ: Tai ir aš an tų baigtuvių. Kai pamačiau tokį didelį talkininkų būrį, tai sakau — bėgsiu ir aš kaimynei padėti.

Nu kaip gi kitai... reikės gi talką pavaišinti. O tai pavaišinti vienai, per daug bus darbelio.

GERULIENĖ: Gerai kaimyne, kad atbėgai. Oi, kaip gerai. Sakau, ir dieneš gražumėlis. Dievo duota ir pažadėta...

KAIMYNĖ: Taigi, sakoma, su saulele rugelius nupiausi — bus duonelė balta. Ar ne taip — Gerulienė?

GERULIENĖ: Kaipgis, kaipgis, kaimynėle. Štai tau žiuristas. Jei jau atskubėjai padėti, tai...

KAIMYNĖ: Na, taigi, apsiukime, kad suspėtumei, pakol talka žiemkėntėlius suguldys ant režienos. (Rišasi duotą prajuostę). (Tuo tarpu atbėga iš lauko duktė).

GERULIENĖ: (Pamačiusi dukterį). Gerai, dukrele, kad parbėgai. Štai, ant plutelių užmerkiau. Nunešk piovėjams gėrimėli. Karšta tai nors kiek troškulį numalšinsi.

MARYTĖ: Mama, tokiam jaunimo būry dirbdamas nei karščio nei nuovorgo nejauti. O matytumei, Jonas, kad kerta pradalgę po pradalgės, net žiūrėti miela. (Į kaimynę). Tetule, tavo sūnus, tai tikras pravadorius. Visur, darbe ir dainoje.

KAIMYNĖ: Ką jau čia, dukrele, jis kaip ir visi kiti. Žinai gi, aš stengiuosi, kad vaikas bū-

tų geras ir doras. Tai visų motinų pareiga. Nors ne visada nuo tėvų pareina tas gerumas.

GERULIENĖ: Žinoma, kaimyne, žinoma. Visi tėvai nori turėti gerus vaikus, bet...

MARYTĖ: Taip, mama, visi nori, bet ne visi moka juos gyvenimui paruošti.

GERULIENĖ: Na, gana, tu žvake! Na, bėk prie talkos. Ai, tai visur jos pilna. Nešk gėrimą talkininkams. Juk ištroškę piovėjai ir rišėjoms. Pradės ji čia man pilosofuoti.

MARYTĖ: Gerai jau, gerai, mama. Bėgu, jau bėgu. Nieko aš čia blogo nepasakiau. (Išbėga).

KAIMYNĖ: Gerulienė, kaimynėle, gal tavo Marytė ir gerai pasakė. Kazin.

GERULIENĖ: A, tikiu to. Štai, kaimynėle, raikyk pyragą. O aš girą iš klėties atnešiu.

KAIMYNĖ: Ai ai ai, ir giros turi padarius?

GERULIENĖ: Ten toks kvasas. Iš duonos plutelių. Tėvas dar ir alaus pačėdinęs turi.

KAIMYNĖ: Gerai, gerai, eik, jau eik. O aš čia jau apsiuksiu, kad stalas būtų paruoštas. (Gerulienė įeina. Tolumoje dainuoja):

Rugius piaunu, visą dieną,
Gaspadinė neša pieną,
Alaus, alaus, gaspadinė
Duokš alaus.

KAIMYNĖ: (Klausosi dainos). Ai ai ai. Koks dainavimo gražumėlis.

GERULIENĖ: (Įeina ir klausosi dainos). Kaip gražiai dainuoja. Žinai ką, kaimynėle, kai mes buvome jaunos... atsimeni?... (Išbėga tėvas).

GERULIS: (Moč, ei, moč! Kur gi tu įlindai? (Pamatęs kaimynę). A, sveika, kaimyne... Gražiai dainuoja. A?)

KAIMYNĖ: Sveiks. Labai graži talka.

GERULIENĖ: Na, ko gi tu čia šauki, kaip patrakęs? Ar gi tu manai, kad aš miegu? Nežinai, kad mes daugiau besiruodamos pavargstame, kaip tu ten prie rugių? Šūkaus mat čia jis man.

GERULIS: Moč, nėra laiko čia tavo pamokslų klausytis, duokš čia man... Kur alus ir ąsočiai? Kaip kam reik ir stipresnio. Et, tas tavo plutelių kvasas. Kas iš jo. Plurpalas tiktai, ir gana.

GERULIENĖ: Tėvai, na kaip gi tau nesarmata. Lyg tu būtu-mei svečias. Ar gi tu savo namuose nežinai kur alus ir ąsočiai? Kad gi tu nesulauktum kur...

GERULIS: Girdėjai dainą apie alų. Jie tą dainušką ką tik čia sugalvojo, kad šeimininkę paerzintus. Ištroškę. Kerta rugius, kad net trėška... (prasi-deda daina):

Oi, tu rugeli, tu žiemkėntėli,
Tu nebijojai šaltos žiemužės.
Tu nebijojai šaltos žiemužės,
Tik tu pabūgai pieno dalgelės.
Oi la, oi la, oi lilia lilia,
Tik tu pabūgai pieno dalgelės.

KAIMYNĖ: Tai žinai ką, Geruli, mėgsta jūsiškį kiemą jaunimas. Už tai tavo laukai skamba nuo dainų. (Duktė Marytė įbėga uždususi).

MARYTĖ: Saulutė dar aukštai, o mūsų talkininkai jau prie pabaigos. Pėdų rišėjoms vargiai ištesėjo. Dabar tik supuolė talkinti rišėjoms. O į gubas sustatę, pins pabaigtuvių vainiką.

GERULIENĖ: Gerai dukrele, mes būsime pasiruošę sutikti pabaigtuvininkus. O tu eik prie jų ir kaip tik viskas bus užbaigta, kvieski juos vaišėms.

GERULIS: Tik žiūrėk tu man, mokėk apsieiti ir priimti, kad nebūtų sarmatos. Kad viskas būtų taip, kaip pridera.

MARYTĖ: Gerai, gerai, tėveli. Tu vis mane mokai, lyg aš būčiau mažytė mergaitė. (Išbėga).

KAIMYNĖ: Ei, Geruli, kaimynėli, bėki alaus. Tau nebe-

J. AUGUSTAITIS

ANTANAS SMETONA IR JO VEIKLA

154 pusl. knyga.

Kaina \$1.50

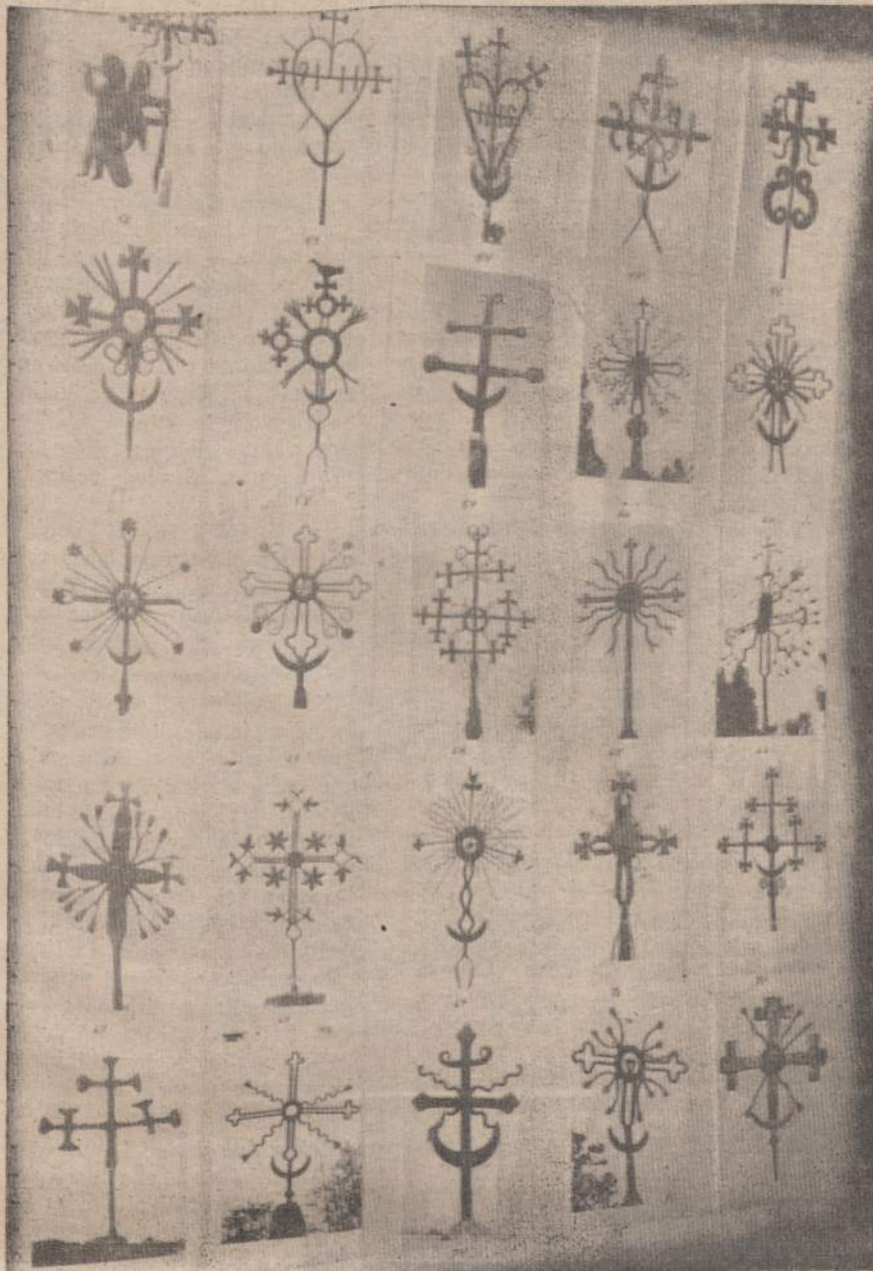
Nei vienas žmogus, noris pažinti nepriklausomos Lietuvos ir Antano Smetonos valdymo laikotarpį, negalės apsieiti be J. Augustaičio paruoštos studijos. Ši knyga būtina kiekvienam, norinčiam pažinti netolimą Lietuvos praeitį. Lietuvoje gyvenusieji ir Smetonos valdymo laikotarpį pažįstantieji žmonės tvirtina, kad J. Augustaitis teisingiausiai ir tiksliausiai aprašė ir įvertino Antano Smetonos veiklą.

J. Augustaičio knyga galima gauti "Naujienuose" darbo valandomis. Kas negali užėti į "Naujienuos", tai prašomas persiųsti \$1.50 čekį arba Money Orderį, pridėdant 20 c. persiuntimui paštu, tokiu adresu:

NAUJIENOS

1739 SO. HALSTED STREET, CHICAGO, ILLINOIS 60608

Gavę pinigus, tuojau knygą pasiųsime.

Balzeko Lietuvos kultūros muziejus turi lietuviškų koplytėlių bei kryžių ornamentų nuotraukas. Kiekvienas jų skirtingas. Surinkti iš įvairių Lietuvos vietovių. Reti meniškios vertybės darbai.

teks į lauką ašočių nunešti. Talkininkai bematant sugužės.

GERULIS: Gerai sakai. Tai aš čia juos pasitiksiu su alumi.

GERULIENĖ: O kad tu surugtum! Pa... paplotėliai sugė! Užmiršau. Tai vis tu su savo alumi. Kad tau kur galas... (Išbėga).

GERULIS: (Bėga iš paskos). Moč, palauk! Kur ašočiai? Moč! (Išbėga).

KAIMYNĖ: Abu pasimetė. O talka tuojau pareis. Ei, Gerulienė, kur bliūdas miešimui supilti? Gerulienė! Et, pati susirasiu.

(Viską neša, deda ant stalo. Tolumoje daina). Štai jau jie ir atitratuoja. Kur gi šeiminkai? (Laksto, skuba), (Gerulis su alumi ir Gerulienė su paplotėliais).

GERULIS: Štai, moč, veizdėk, jau jie ir pareina.

GERULIENĖ: Vaja tu mano. (Griebia Gerulį) Tėvai, stoka čia, kaip pridera geram gospadoriui, talką pasitikti. (Laukia).

KAIMYNĖ: (Viską peržiūri kas ant stalo) Oi, stiklinių, puodukų trūksta. Aš tuojau atnešiu. (Išbėga). (Talkininkai su daina):

Šeiminkas linksmas yra,
Kad jo rugiai gerai dera.
Tralia lala, tralia lia lialia,
Tralia lialia, tra lialia lia lia,
Kad jo rugiai gerai dera.

(Mergaitė įduoda vainiką)
Prašom, varpų vainikėlis,
Pasidėki atmintėlei.
Tralia lia lia, tra lia lia lia,
Pasidėki atmintėlei.

JONAS: Gero derliaus šeiminkui. Mielam mūsų gospadoriui. Miežių, kviečių, svirną pripilti, visus sukviesti ir (čia sustoja, balsas iš jaunimo) pavaišinti.

GERULIS: Kad tavo linkėjimai, sūneli, staciai į Dievo ausį. (Visi juokiasi).

GERULIENĖ: Dėkui už viską, už gražius linkėjimus, ir už gražią talką. O dabar, prašom paragauti mūsų pyrago.

GERULIS: Ir alučio iš briedžio rago. (Klegesys, juokas, vaišės).

JONAS: (Užveda posmą). Šeiminkę turim greitą.

VISI: Turim greitą, turim greitą, turim greitą.

JONAS: Neša stalan, kulnus raito,

VISI: Kulnus raito, kulnus raito, kulnus raito.

JONAS: Šejmininkę turim gerą.

VISI: Turim gerą, turim gerą, turim gerą.

JONAS: Pila alaus pilną mierą.

VISI: Pilną mierą, pilną mierą, pilną mierą. (Juokai kalbos).

(Atsiranda armonika ir ima groti polką).

MARYTĖ: (Patvėrusi Joną,

ima suktis). Na, dabar prašom visi man į talką. (Skamba balsai, polka, ratelis).

JONAS: Na, rugių kirtėjai, sušokime "Mikitą". (Šokis "Mikita").

RIŠEJA: Mes, rugių rišėjos, neapsileisime šiems. Šokime "Kepurinę".

GERULIENĖ: Na, gana gi šokti. Pasivaišinkite, vaikeliai. Prašom, va štai pyrago, alučio, šiltos mėsytes... (Visi valgo).

KAIMYNĖ: Visko prikepė, pritaisė Gerulienė. Valgykite, talkininkai.

JONAS: Dėkui, tetule. Jau prisisotinom. (Daina). Eisim broleliai namo... (Visi jam pritaria).

MARYTĖ: Net gaila, kad diena tokia trumpa buvo. Aš dar kartą dėkoju už gražią ir mielą talką.

GERULIAI: Ir mes dėkojame ir žemai lenkiamės. Prašome, dar taip neskubėti ir pasivaišinti.

VISI: Dėkui už vaišes. Buvo labai smagu. Iki kitos riugiapūtės. (Išeidami užtraukia).

Aš dalgelę papustysiu,
Pradalgelę išvarysiu,
Valio, valio, pjovėjėliai valio.

JONAS: (Išeina su visais, kuriuos Marytė palydi, bet vėl grįžta su ja). Geruli, gerasis kaimyne, smagu buvo šiandieną tavo rugių baruose, velniškai smagu.

GERULIS: Tokiam darbininkui, kaip tu, Jonai, visuose baruose būna smagu.

KAIMYNĖ: Negirk, Geruli, jaunimas giriamas išpaiksta.

JONAS: Ką tu čia, mama, aš niekad nebuvau paikas. (Visi juokiasi).

GERULIS: Jau tu kaimyne, ką čia dabar juokauji.

MARYTĖ: Ką jūs čia dabar. Jonas visada buvo ir yra viso mūsų kaimo pasididžiavimas. (Visi juokiasi).

GERULIENĖ: Dukrele, nekuklu berniuką girti, kada jis girdi.

JONAS: Sudiev tetule, ne, barki dukrelės. (Simpatiškai stebi Marytę).

GERULIS: Dėkui, vaikeli, dar kartą, dėkui už talką.

JONAS: Nėr už ką, Geruli, nėr už ką... (Jonas išeina).

KAIMYNĖ: Na, tai bėgsiu ir aš. Atsikvėpsime visi po tokios kaitros, rugiapūtės dienos. (Girdėtis tostančių daina).

GERULIENĖ: Palauk, kaimyne, palauk. Štai čia dar tau likutis pyrago.

KAIMYNĖ: Dėkui, nereik, ką tu čia dabar, ne, ne...

GERULIENĖ: Prašom, imki, ką tu, juk nežinau nei kaip tau atsidėkoti... Tiek daug tu man padėjai. Ką gi būčiau viena dariusi... (Įduoda pyragą).

KAIMYNĖ: Tai dabar va, net sarmata... nu tai dėkui, nei neverta... ir už ką čia man dabar kaimyne...

GERULIS: Imk, kad duoda. Ką čia dabar sarmata... Vogti tik sarmata.

GERULIENĖ: Tėvai, nesikišk tarpe bobų. Apseisma mes vienos.

MARYTĖ: Mama, aš tau padėsiu stalą nuimti. Gerai?

GERULIENĖ: Gerai, dukrele, gerai.

KAIMYNĖ: Na tai su Dievu, ir gero poilsio. (Išeina).

GERULIENĖ: Dėkui, dėkui kaimynėle. Dieve tau padėk. Na tai pagaliau ir po pabaigtuvių.

GERULIS: Kaip smagu, kai rugių varpos pageltę linksta. Smagu kai rugiai uždera. Ak, turėsime šimet gražios duonelės.

Uždanga

Savo namine vaistų spintelę reikia nepaprastai švariai ir tvarkingai užlaikyti, kaip šilame vaizdelyje parodyta: išimti visas bonkutes ir išmazgoti lentynas; patikrinti visus užrasus, kad neįvyktų klaidų, nes vaistų sumaišymas gali būti fatališkas. patikrinti, kokiu vaistų trūksta ir juos papildyti kad būtum bet kokiam netikėtumui pasiruošęs.

NADEŽDA ALILUJEVA, STALINO ŽMONA

Praeitais metais Stalino dukė Svetlana Alilujeva išvykusi į Indiją, atsisakė gyventi komunistų valdomą sovietų imperiją. Iš Indijos ji nuvyko į Šveicariją, o vėliau atvažiavo į JAV. Gavusi leidimą Amerikoje gyventi, ji pradėjo ruošti spaudai savo atsiminimus. Tada visa spauda dažnai apie ją rašė, o didieji žurnalai spausdino jos ruošiamos knygos ištraukas.

Svetlana Alilujeva rašė ir apie savo motiną. Ji buvo įsitikinusi, kad josios motina, Nadežda Alilujeva, sirgo ir mirė natūralia mirtimi. Stalinas labai mylėjo savo dukrą Svetlaną, kuri negalėjo įsivaizduoti, kad sovietų imperijos diktatorius žudytų josios motiną. Ji tada buvo 7 metų mergaitė. Tuojau po mirties ji buvo iš Kremliaus išvežta ir savo akimis nieko matyti negalėjo, su motinos artimaisiais neišsikalbėjo, todėl ir negalėjo žinoti, kokia mirtimi josios motina mirė. Ji tiki oficialia sovietų valdžios versija.

Ryšium su pasirodžiusiais Svetlanos Alilujevos straipsniais, rusų spaudoje pasirodė įvairiausių versijų apie Nadeždos Alilujevos mirtį. Noriai buvo skaitomas rusų A. Ingulskio straipsnis, kartojamas įvairiuose rusų laikraščiuose ir žurnaluose. Štai Maskvos gyvenimą gerai pažinusio Ingulskio su trumpintais pasakojimas apie tą laikotarpį ir Nadeždos Alilujevos mirtį:

Naujosios ekonominės politikos (sutrumpintai vadinamos "Nepo"), 1920—1928 metų laikotarpyje sovietų spaudoje buvo sutinkami kairieji "liberalizmo" ir "atodreiki" elementai. Tais metais sovietų spauda palyginus buvo laisva ne vien partiečiams, bet ir bepartiniams laikraštiniams ir rašytojams. Tame laikotarpyje centruose laikraščiuose reguliariai buvo spausdinami talentingi feljetonai bepartinio literato Zodičo, o sovietų žurnaluose — beveik visi eilėraščiai taip pat bepartinio poeto Sergėjo Jeseņio. Viename eilėraštyje jis turėjo drąsos net šitaip pasakyti: "Markso aš net ir blogiausiame ore neskaičiau..."

Sekančiame "kolchozinės revoliucijos iš viršaus" periode, "pradėjus socializmui veikti visais frontais", paties baisiausio masinio teroro metais, nuo kurio žuvo daugiau 20 milijonų žmonių, sovietų spauda vėl buvo varžytai suspausta, kaip ir pilietinio karo metais. Laikraščiuose ir žurnaluose nepabaigiamai kartojosi Lenino idėjos apie "literatūros partiskumą" ir apie tai, kad laikraščiai turi būti "kolektyviniais agitatoriais, propagandistais".

Redakcijų pažūra į bepartiečius bendradarbius — korespondentus, žurnalistus, rašytojus staiga pasikeitė.

Nepo periode, Leonas Trockis savo straipsniuose bepartiečius literatus vadino "bendrakeleiv-

viais". Dabar juos matė "kitai palvojančiais", komunistinės valdžios užsislėpusiais priešais, iššaukiančiais nepasitikėjimą, įtarimus, užsitraukiančiais įvairias priekabas.

Kartą man teko būti tokios scenos liudininku vieno centrinio laikraščio Maskvoje mokslinės bibliografijos skyriuje. Į redakciją užėjo inteligentiškas senelis, užsirekomendavo astronomijos profesoriumi, bendradarbis mokslinio tyrinėjimo instituto ir atnešė straipsnį apie saulės užtemimus. Laikraščio skyriaus vedėjas nustebino mokslininką klausimu: "Tamsta partijos narys?" Profesorius apstulbo iš nuostabos ir, mikčiodamas, pratarė: "A, a, a, leiskit paklausti, drauge redaktorium, argi ir mokslinėm temom... leidžiama rašyti tik partijos nariams?..."

"Partijos priklausomybė, tai pirmiausia, ką mes privalome žinoti apie kiekvieną mūsų bendradarbį", — piktai ir išdidžiai atsakė mokslininkui redaktorius, kuris jokių kitų mokslu apsunkintas nebuvo, kaip tik pradinės mokyklos. Nuo savo bendradarbių gaves "Akmens kvadrato" pravardę... Kai tik mokslininkas paskui save uždarė duris, redaktorius tuoj paskambino į institutą, klausdamas direktorių, ar tikrai ten tarnauja kažkoks profesorius ir kokia jo politinė ištikimybė.

Straipsnio autoriaus partijos liudininkas redaktoriui buvo pakankamas politinės ištikimybės įrodymas: Nepartinį naują bendradarbį stengėsi "iščiupinėti pagrindinai", pirmiausia smulkiai sužinoti jo biografiją. Paprasčiau reikalavo užpildyti didžiulę anketą, kurioje buvo klausimai apie socialinę kilmę, apie gyvenvietę, tarnybą, apie represijas, gimines užsienyje ir t. t.

Specialiai pedagogine tema straipsnį redakcija grąžina su rezoliucija: "Straipsnyje nėra nė vienos citatos iš viešojo drg. Stalino ir nei vienos užuominos apie mūsų vadą. Parašykite atitinkamą papildymą".

Tai tokia buvo smaugianti atmosfera redakcijoje tame periode. Aš gerai tą žinojau ne tik iš pasakojimų, bet ir savo patyrimų.

Gavęs iš žurnalo "Revoliucija ir Kultūra" redakcijos raginimą atvykti posėdžiui dėl pasiūsto straipsnio, vykau ne visai geroje dvasinėje nuotaikoje.

Laukiamajame kambaryje pamaciau sekretorę: jaunutę, liekną, tamsiaveidę, švelnėmis veido linijomis ir simpatiška šypsena. Ji elgėsi paprastai ir maloniai. Buvo jaučiama, kad ji niekio neimituoja, kad tai jos natūralus elgesys su žmonėmis.

Redaktorius turėjo tokį pilką, neišreikšiamą vidų, kad kitą dieną susitikus negalima buvo jo pažinti. Užtat jis turėjo išdėmėtą pavardę, Sapoznikov. Jis pradėjo su manimi posėdį trafaretiniais klausimais: partijos priklausomybė ir socialinė padėtis. Sužinojęs, kad esu nepartinis studentas, jis rūšiu

veidu ir išdidžiu pamokymu pradėjo kritikuoti mano rašinį:

— Jūsų apybraiža aprašo sovietinius studentus, jų būvį ir studentų tipus. Jis prisiūstas ne buržuaziniam, bet komunistiniam žurnalui, kurio vardas "Revoliucija ir Kultūra", o ne tik "Kultūra". Nuostaba tame, kad jūsų rankraštis visiškai apolitinis... Straipsnis sovietiniame žurnale turi duoti psichologiniams tipams politinę charakteristiką, priskirti juos politinei priklausomybei, politinei pažiūrai ir krypčiai... Spauda — tai pats tvirčiausias ir aštriausias partijos ginklas. Suprantama?..

Išlausęs pamokymą ir redaktoriaus nusistatymą, ar ramiai ėmiau jam prieštarauti. Jeigu redaktoriaus nurodymai yra privalomi, tuomet esu priverstas savo rankraštį atsiimti.

Redaktorius, tur būt, nebuvo pratęs prie autorių prieštaravimų, ypač studentų. Jis išraudo iš pykčio ir riktėlėjo pro praviras duris sekretorei: "Drauge Alilujeva! Atiduokit autoriui jo rankraštį!" Ir piktai įsirausė į popierius, ant stalo gulinius.

— Tamsta pasiėmė savo rankraštį? — sekretorė paklausė.

Klausimo tonas ir veido išraiška rodė jos nusistebėjimą ir apgailėstą. Ji kalbėjo garsiai būdama beveik greta redaktoriaus kabineto pravirų durų. Ji kalbėjo po to, kai girdėjo redaktoriaus kritiškas pastabas apie mano rankraštį.

Grįždamas iš redakcijos namo, kelyje nenoromis galvojau apie redaktorių ir sekretorę, gretindamas juos. Redaktorius — man tipas žinomas: bukas, štampuotas biurokratas, jo pavidarė pagal esmę — Sapoznikov (sapožnik — batsiuvis). Sekretorė — originalus žmogus: turi savo nuomonę apie rankraščius, skirtingą nuo redaktoriaus, ir to nebijo išreikšti prie savo viršininko. Jos elgesys su žmonėmis savitas, o pavardė "ne esminė" — Alilujeva, bet ji negieda garbinimo "Aleliuja" viršininkams; maloni, protinga, originali sekretorė. Susižavėjęs apie ją galvojau.

Šeimos drama

Ilgai netrukus aš susitikau iš instituto mokslo draugą, kompartijos narį, ir jam papasakojau apie apsilankymą žurnalo redakcijoje. Pokalbiuose jis kartais nustebindavo savo didelėmis žiniomis apie "Kremliaus paslaptis". Gal būt, jis turėjo ryšį aukštesnėse sferose. Ir dabar gudriai šypsodamasis paklausė:

— Ar tu žinai kas tokia Alilujeva?..

— Pirmą kartą tą pavardę nugirdau redakcijoje, — atsakiau.

— Na-dež-da Ali-lu-je-va, tai Stali-no žmo-na!..

Tikėdamasis didelio efekto, pasakė naujieną, kuri tikrai mane pritrenkė. Stalinas — despotas, milijonų žmonių žudikas, "lakštingala - plėšikas", — taip jį praminė valstiečiai, — pasirodo šios, redakcijoje susitiktos, simpatiškos sekretorės vyras!.. Neįtikėtina!... Žai-

biškai blykstelėjo pasakiški paveikslai: slibinas ir pagrobta deganti raudona mergaitė.

Žinantis "Kremliaus paslaptis" studentas — komunistas papasakojo man Alilujevos šeimos dramą.

Alilujeva iš paprastos šeimos. Jos tėvas buvo valstiečių kilmės, vėliau — darbininkas — bolševikas. Senas jo pažįstamas Stalinas organizavo Kaukaze streikus ir pats jiems vadovavo. Kada Leninui 1917 m. grėsė suėmimas, jis slėpė revoliucijos vadą savo bute Petrapilyje. Tame name Stalinas vadovavo Alilujevams. Stalinas pažinojo Nadeždą kai dar ji buvo visai mergytė. Vėliau, po Lenino mirties, kai Stalinas tapęs valstybės vadu, šią jaunutę ir gražią mergaitę vedė. Bet per daug jė buvo skirtingi žmonės: slibinas ir angelas...

Kita moteris Alilujevos vietoje šio sovietinio didiko užnugarėje gyventų kaip kitų vadovaujančių darbininkų žmonos: puikioje prabangoje, leistų laiką pasilinksminimuose ir įsakinėtų savo tarnaitę arba gautų aukštą vietą, jei norėtų. Žinoma, ne darbui, bet dėl garbės. Ji to nenorėjo. Žmonos ir motinos rolė apsibrėžti taip pat nenorėjo. Ji norėjo gauti bendrą išsimokslinimą, tapti specialiste ir verstis naudingą ją viliojusiu visuomeniniu ir kultūrinu darbu.

Šeimyninė nesantaika ir Stalino barniai su žmona seniai atsirado. Paskutiniuoju metu tikrumoje suktuoktiniai buvo išsiskyre. Stalinas jau turėjo "bičiulę" iš Kaganovičiaus šeimos, bet Alilujeva nedavė Staliniui išsiskyrimo. Viešai ir formaliai buvo rodomi pirmykščiai jų santykiai ir Alilujeva kol kas gyveno Kremliuje.

Žinoma, tokia padėtis Alilujevai buvo nepakeliamą. Su savo valdovu — vyru ji vistiek susitarė, kad ji mokysis ir tarnaus. Ji pati užsidirbo pragyvenimui, ištisas dienas galėjo nebūti na-

(Nukelta į 7 psl.)

LIETUVAI

GERIAUSIA IR VERTINGIAUSIA DOVANA YRA DOVANU PAŽYMEJIMAI, PILNAI GARANTUOTI, KURIE JOSU GIMINEMS DAUG VERTINGESNI UŽ SIUNTINIUS, KĄ JOSU GIMINIS GALI PATVIRTINTI.

TIK DOVANU PAŽYMEJIMAI JŪSŲ GIMINIS GALI ĮSIGYTI VISKA, KA TIK NORĖS: MAISTO, DRABUŽIŲ IR DAUG KITŲ DĖLYKŲ — AMERIKONISKŲ, VAKARŲ EUROPOS IR VIETINIŲ — TIK PER VNEŠPOSYLTORGO SPECIALIAS DOLERIŲ KRAUTUVES LABAI ŽEMOMIS KAINOMIS.

PILNAI GARANTUOTA. JOKIŲ MOKESČIŲ.

už patarnavimą ar siuntimą nei siuntėjų nei gavėjų, nes viską apmoka Vnešposyltorgas.

UŽSAKYKITE DABAR TIK PER INTERTRADE EXPRESS CORP.

125 East 23rd Street
New York, N. Y. 10010

Prašykite nemokamo katalogo. Igaliojtas atstovas
PODAROGIFTS INC.

NADEŽDA ALILUJEVA, STALINO ŽMONA

(Atkelta iš 6-to psl.)

mie, užsiimti dominančiais reikalais ir atitolti nuo šeimyninės dramos.

Ji mokėsi Pramonės akademijoje ir kartu dirbo žurnalo redakcijoje. Ji taip ruošėsi visuomeninei ir kultūrinei veiklai, apie kurią visada svajojo. Ši pasaka apie šeimos dramą, apie būdą, susidomėjimus ir nuoširdumo savybę Nadeždos Alilujevos dar labiau mane vertė susižavėti šiuo įdomiu žmogumi, tokia šviesia asmenybe.

Mįslinga mirtis

Jau po kiek laiko, 1932 m. "Pravdoje" buvo atspausdintas laiškas - pranešimas apie tai, kad Nadežda Alilujeva, Sergejus duktė, mirė... "po ilgos ir sunkios ligos". Laiške, dėl Stalino žmonos mirties, pareikšta brangiam Josifui Visarionovičiui Stalinui gili užuojauta. Laiškas buvo pasirašytas kremlinių ponių: Žemčiuzinaitės (Molotvienės), Kaganovičienės ir dar kitų.

Šio pranešimo akivaizdoje Maskvoje ir visame krašte žaibo greitumu pasklido gandai, kad pranešimas melagingas, nes ši jauna ir sveika moteris sunkiai ir ilgai užsitiesama liga nesirgo, daug kas ją išvakarėse šio pranešimo matė sveiką ir veiklią — ją nužudė nevidonas Stalinas.

Vėliau šie gandai įgijo daugiau konkretų vaizdą. Apie šią mįslingą mirtį taip pasakojo:

Kremliuje esančiame Vorosilovo bule, partijos ir sovietų vadų su žmonėmis, buvo draugiškas vakarėlis. Stalinas vakarėlyje dalyvavo su Alilujeva. Išsigėrę vakarėlio dalyviai įprasta užuomina smilkino diktatorių. Meiliais žodžiais vadino "genialiu ir išmintingu" partijos ir sovietinės valstybės vadovu, "kolchozinės revoliucijos iš viršaus vadu", brangiu "visų tautų tėvu", nežinomu istorijoje laimėtoju ir negirdėtu pasaulyje išradėju... Diktatorius patenkintas šypsojosi. Negalėdama pakęsti šios komedijos Alilujeva išrėžė:

— Žinoma, jūs visi "didvyriai"!... Sušaudėte beginklius kaimiečius ir moteris! Milijonus nekaltų žmonių pasiuntėte į stovyklas!... Likusius kulkosvaizdžiais suvarėte į kolchozinę baudžiovą...

Visi išvertė akis... nuo išgąscio suakmenėjo... Stalinas įniršo:

— Tu nori, kad tave pasiųčiau ten, kur jau pasiųsti politiniai priešai?!

Jis tuoj atsistojo ir išvažiavo namo, išsiveždamas ir naują "politinį priešą". Po kelių dienų buvo pranešta apie Alilujevos mirtį.

Gandai nužudymą vaizdavo dviem variantais: vieni kalbėjo, kad Stalinas nušovė savo žmoną; kiti sakė, kad tironas sumušė ją iki mirties, suskaldė galvą... Po to Kaganovičiai, kuriems buvo pavesta "slaugyti ligonį", pasiuntė ją... žinoma, pagal "socialistinio žmoniškumo" nurodymą...

Nadeždą Alilujevą laidojo Maskvos pakraštyje, Novo devičiji vienuolyno kapinėse. Daug studentų dalyvavo laidotuvėse, o vėliau pasakojo savo įspūdžius. Žmonių buvo nesuskaitoma daugybė. Gatvės, kurio mis ėjo procesija, nuo Kremliaus iki kapinių buvo perpildytos žmonėmis. Visi stebėjusieji atkreipė dėmesį į mirusios galvą, veidą, bet nieko nematė, nes buvo uždengta. Šios aplinkybės tvirtino gandų tikrumą apie Alilujevos smurtą mirtį.

Kai laidotuvės pasibaigė ir žmonės išsivaikšėjo, į kapines atvažiavo Stalinas, kelių mašinų apsaugos lydimas. Jis priėjo prie žmonos kapo, padėjo juodų rožių puokštę ir išvažiavo. Kai kurie liudininkai, tuo metu atsitiktinai buvę kapuose, pasakojo, kad Stalinas nepadėjo, bet metė ant kapo rožes.

Devyniems metams praslinkus nuo Alilujevos mirties, 1932 m. ir iki karo pradžios 1941 m., Sovietų Sąjungoje aš girdėjau

ŽYDŲ TAUTOS PILĖNAI

Fieldo muziejuje Chicagoje galima pamatyti pilies Masados vaizdus, kur savanoriškai nusižudė 960 tos pilies gynėjų.

Po 11 mėnesių kasinėjimo darbų, dalyvaujant 5,000 iš viso pasaulio susirinkusių savanorių darbininkų, buvo atkasta senoji žydų karaliaus Herodo sostinė — tvirtovė Masada prie Negyvosios jūros kranto ir surinkti įvairūs radiniai — senoviški pinigai, ginklai, biblijiniai pergamentų ritiniai bei keramikos pavyzdžiai, pirma išstatyti Londone, vėliau New Yorke, pagaliau yra atgabenti į Chicago, kur Fieldo gamtos istorijos muziejuje yra suruošta vieša jų paroda. Parodą galima lankyti trečiadieniais, penktadieniais, šeštadieniais ir sekmadieniais nuo 9 val. ryto iki 8 val. vakaro, o pirmadieniais, antradieniais ir ketvirtadieniais nuo 9 val. ryto iki 6 val. popiet. Be to, kasdien nuo 10:30 ir 2:30 valandos rodomas filmas, kaip buvo atliktas Masados atkasimas. Paroda tęsis iki rugpiučio 15 dienos.

Masados gynėjai žuvo 72 metais po Kristaus

Masada yra aukšta uolos plokštuma staiga iškilanti per 1,300 pėdų prie Negyvosios jūros kranto Izraelio pusėje. Čia nuo nepamenamų laikų buvo stipri gamtos tvirtovė, kurioje mažas gynėjų skaičius galėjo atsiginti nuo didelio priešų skaičiaus. Šioje vietoje paskutinieji žydų sukilėliai prieš Romos imperijos žiaurią okupaciją, didvyriškai gynėsi pagaliau sutarę su šeimomis ir vaikais nusižudyti.

Judėjos pupetinis karalius Herodas "Didysis", prisibijodamas Egipto karalienės Kleopatros armijos puolimo, metais tarp 36—30 prieš Kristų, Masados pilį pavertė stipria tvirtove su sau rezidencija ir uolų skardžiuose "kabančiomis" vilomis.

tik du variantus apie šią mirtį: pirmas — oficialinis ir oficialus pranešimas apie mirtį "po ilgos ir sunkios ligos", atspausdintas sovietų spaudoje; antras — iš lūpų į lūpas gandas, kad Stalinas nužudė savo žmoną.

Šiam gandai patikėjo A. Alilujevos duktė Svetlana, kuri šiuo metu yra Amerikoje. Ji amerikoniškam žurnalui "McCall" parašiusi taip: "Aš įsitikinusi, kad ji (motina) — nusižudė, nes negalėjo pakęsti to, ką darė mano tėvas. Ji mėgino jį pataisyti, bet palaipsniui ji nustojo įtakos. Jis buvo jai ištikimas vyras, bet jos neklausė".

Motinos mirties metu Svetlana buvo septynių metų amžiaus ir, to baisaus periodo metu, ji buvo pašalinta nuo motinos. Po motinos mirties ir laidotuvių, jai buvo pateiktas oficialus pranešimas apie mirtį "po sunkios ligos".

Kažin ar gali atsirasti žmogus, kuris tikėtų, jog Nadežda Alilujeva nusižudė. Argi Stalinas galėjo dovanoti žmonai už pasakytą vakarėlyje tiesą, tuo labiau, kai nebuvo santaikos šeimoje?

iš lauko pusės pilies vakarų šone prie tvirtovės iš medžio ir akmenų pasistatė milžinišką rampą, iš kurios galėjo atakuoti tvirtovę kaip lygiame lauke. Šis romėnų pastatas išliko iki šiai dienai ir juo mi naudojami archeologai, kopdami į pilį kasinėjimų daryti ir reikmenis nusigabenti.

Prieš romėnų galutinę ataką 73 metais (mėnuo ir diena nepažymėta), žydų sukilėlių vadas Eleazaras ben Yair susižaudė savo žmones — viso 960 vyrų, moterų ir vaikų, išlikusių po ilgo apgulimo, pasitarti ar pasiduoti žiaurais priešui nemalonei, nes malonės romėnai nepažino, ar vėčiau garbingai visiems žūti kol dar laisvi. Visi pasirinko vėčiau laisvą mirtį negu vergiją ir kankynes. Tą naktį kiekvienas šeimos galva nukirto savo šeimos narius, iš likusių vyrų burtais buvo išrinkta 10 vyrų, kurie nukirto visus likusius vyrus, o likusioji dešimtis iš savo tarpo taip pat burtų traukimu išrinko vieną, kurs kitus 9 nukirtęs, padegė pilį ir pats nusižudė.

Viena iš rastų vertingiausių retenybių, yra biblijinis pergamento ritinys, visiškai toks, kokie buvo 1947 metais rasti Qumran dykumos uolose taip pat prie Negyvosios jūros. Masados griuvėsiuose rastas ritinys rodo, kad paslaptingoji esenų sekta, turėjusi daug bendra su krikščionybės pradžia, nėra būvusi vien tik pasyvių nuolaidžių vienuolių brolija, o turėjusi bendrus ryšius su Judėjos patriotais ir, matyti, dalyvavusi paskutinėje resistencijoje prieš Romą. Ritinys stropiai tiriamas Hebrajų universitete Jeruzalėje, kurio profesorius archeologas Yigael Yadin buvo visų Masados archeologinių tyrinėjimų ir kasinėjimų vyr. vadovas. Darbus labai trukdė neapsakomas karštis ir šaltis, įvairavęs nuo šaltimo laipsnio naktimis iki 120 laipsnių karščio dienomis.

J. Pr.

SLA SUSIVIENIJIMAS LIETUVIŲ AMERIKOJE

SLA — jau 80 metų tarnauja Lietuvos visuomenė ir išmokėjo daugiau kaip SEPTYNIUS MILIJONUS dolerių savo apdrau- tiems nariams.

SLA — didžiausia Lietuvos fraternalinė organizacija — duoda gyvybės apdraudą ir ligoje pašalpą, kuri yra pigi, nes SUSIVIENIJIMAS neieško pelno, o teikia patarnavimus savitarpinės pagalbos pagrindu.

SLA — jau turi daugiau, kaip tris su puse milijono dolerių kapitalą tad jo apdrauda fikra ir saugi. Kiekvienas Lietuvos čia gali gauti įvairių klasių reikalingiausias apdraudas nuo \$100.00 iki \$10,000.00.

SLA — jaunimui duoda gerą Taupomąją Apdraudą - Endowment Insurance, kad jaunuolis gautų pinigų aukštojo mokslo studijoms ir gyvenimo pradžiai.

SLA — duoda VAIKAMS ir jaunuoliams labai pigią TERM apdraudą už \$1,000.00 apdraudus tik \$3.00 mokesčio metams.

SLA — AKCIDENTALĖ APDRAUDA naudinga visokio amžiaus asmenims, rekomenduojama Lietuvos KLBŲ ir draugijų nariams. Už \$1,000.00 akcidentalės apdraudus mokeskis \$2.00 į metus.

SLA — kuopos yra daugumoje Lietuvos kolonijų. Kreipkitės į kuopos veikėjus ir jie plačiau paaiškins apie SUSIVIENIJIMO darb-...

Gausit spausdintas informacijas, jeigu parašysit:

LITHUANIAN ALLIANCE OF AMERICA
307 WEST 30 STREET, NEW YORK, N. Y. 10001

PASKUTINIS LIETUVOS KARALIUS

Mindaugas yra pirmutinis Lietuvos karalius. Nuo jo vainikavimo pradėta laikyti suvienytos Lietuvos valstybės pradžia. O paskutinis Lietuvos karalius, žinoma, nevainikuotas, buvo Urachas. Tai senos ir garsios Urachų giminės palikuonis. Urachų pradžia siekia X amžių. Jie turėjo giminystės ryšius su visa Europos karalija. Urachų giminė tikino, kad ją kraujo giminystė riša ir su pirmuoju Lietuvos karaliumi Mindaugu.

Antrojo karo metais daugeliui lietuvių teko pamatyti Wuertembergo provincijoje Urachų giminės užsilikusias pilies. Gan įdomi yra legendarinė Urachų medžioklės pilies, pavadinta Lichtensteino vardu. Ji stovi ant ankščiausios uolos viršūnės, ir giminės aiškinimu, yra pastatyta XIII amžiuje. Norint į ją patekti, reikia važiuoti aplink kalną, kas sudaro apie 5 km. žygio. Atvažiuosius į pilį sutikdavo mums žinomo Uracho dukters ir visuomet išdidžiai primindavo, kad jų tėvelis buvo kviečiamas Lietuvos karaliumi. Įrodymai, kad Urachų giminė turėjo ryšius su mūsų valdovais, pilies vartų sienoje yra įmūrytas Lietuvos ir Lenkijos herbas — Vytis ir Erelis. Numatytas Lietuvai karalius ir jo protėviai buvo aukšto ūgio žmonės. Dar buvo išsilikusi apie 2 metrų aukščio taurė, iš kurios po sėkmingų žygių valdovas gerdavo šampaną.

Nuo to laiko kai Lietuva paskutinį kartą ieškojo karaliaus, jau praėjo 50 metų. Ta proga žvilgtelėkime, kaip visa tai vyko.

Tautos Taryba dar 1917 m. jau pradėjo svarstyti konstitucijos klausimą, ir tas sukeldavo įvairių neaiškumų. Tuo laiku ir iškilo klausimas, kad Lietuvai reikalinga surasti karalių. Štai tuo klausimu ištrauka iš Tarybos posėdžio protokolo, įvykusio 1917 m. gruodžio 8 d.:

„...Palikdama galutinį to klausimo (konstitucijos — V. V.) sprendimą Steigiamajam Lietuvos Seimui, Lietuvos Taryba mano, jog dabartinėje padėtyje ir dabartinėmis aplinkybėmis būsimajai Lietuvos Valstybei tinka konstitucinė paveldimoji monarchija, būtent karalija, valdoma demokratiškai parlamentarinio būdu, su kataliku dinastu“. P. Klimas, „Pirmasis nepriklausomos Lietuvos dešimtmetis“, 1918—1928, Kaunas, 1930 m.).

1918 m. vasario 16 d., šeštadienį, apie 12:30 val. dienos metu Lietuvos Taryba paskelbė Lietuvos Nepriklausomybę. Iš pasaulio valstybių pirmoji Lietuvą pripažino Vokietija. Tai buvo paskelbta Vokietijos kario Vilhelmo II-jo aktu „iš vyriausios karo stovyklos 1918 m. kovo 23 d. Nors Vokietija ir pripažino Lietuvos nepriklausomybę, bet stengėsi ją surišti su Vokietija ir Lietuvos karaliumi siūlė Vilhelmo II-jo sūnų Jochimą. Į Lietuvos sostą dar pre-

tendavo ir Saksų karališkos giminės ainis Fridrikas Kristijonas, nes menamai XVII amž. jo senuoliai buvo Lietuvos kunigaikščiais. Kad užkirsti aniams kelią, ir kilo mintis kvjesti Lietuvos karaliumi Wuertembergo herzogą von Urachą. Kaip matome, tuo laiku buvo pakankamai kandidatų, kurie tikėjosi atsistėti į Lietuvos karališkąjį sostą.

Lietuviai Uracho šalininkai aiškino, kad jis yra katalikas ir priešinsis Lietuvos sujungimui su protestantiška Prūsija. Jiems pavyko įtikinti daugumą Tarybos narių ir gauti pritarimą. Dalis Tarybos narių (S. Kairys, J. Vileišis, M. Biržiška ir S. Narutavičius) pareiškė, kad karaliaus rinkimo klausimas priklauso Steigiamojo Seimo kompetencijai ir atsisakė tą klausimą svarstyti. Kada buvo prieita prie balsavimo ir aiškėjant, kad Urachas bus išrinktas Lietuvos karaliumi, jie visi keturi išėjo iš posėdžių salės. Tie triukšmingi karaliaus rinkimai įvyko 1918 m. liepos 13 dienos naktį Tarybos rūmuose, senojoje Jurgio gatvėje, Vilniuje. Urachas Lietuvos karaliumi buvo išrinktas 13 balsų dauguma. Virš minėtų 4 Tarybos nariai dar prieš balsavimus išėjo iš salės, J. Vailokaitis ir A. Stulginskis nuo balsavimo susilaikė, P. Klimas balsavo prieš išrinkimą. Žinant nebalsavusių, susilaikiusių ir prieš balsavusių narių pavardes, aiškiai matome, kas Urachą išrinko Lietuvos karaliumi.

Šitas nutarimas buvo praneštas Vokietijos vyriausybei, kuri atsakė, kad jis yra bereikšmis. Liepos 21 d. vokiečių laikraštis „Norddeutsche Allgemeine Zeitung“ paskelbė, kad Tarybos nutarimas yra neteisėtas, nes be Vokietijos žinios negalima keisti nei valstybės formos, nei spręsti sosto kandidato klausimą. „Lietuvos Aidui“ atsisakius tą straipsnį spausdinti be jokio priedašo, laikraštis buvo vieno mėnesio laikotarpiui uždarytas.

Urachui buvo parinktas Mindaugo II-jo vardas ir Lietuvos delegacija nuvyko jam pranešti sosto užėmimo sąlygas. Jis su visomis sąlygomis sutiko ir pradėjo mokytis lietuvių kalbos. Sakoma, kad jau buvo išmokęs lietuviškai sukalbėti „Tėve mūsų“.

Spalio 5 d. Vokietijos kancleris Max von Baden Reichstage paskelbė, kad Vokietija pripažįsta tautoms apsisprendimo teisę ir leidžia joms laisvai kurti savo valstybes ir vyriausybes. Spalio 20 d. Lietuvos Taryba gavo iš kanclerio pranešimą, kad jai leidžiama sudaryti Lietuvos vyriausybę. Spalio 28 d. Tarybos nariai paruošė laikinąją Lietuvos Konstituciją. Lapkričio 2 d. susirinkusi Taryba vienbalsiai pasisakė, kad liepos 11 d. Valstybės Tarybos nutarimas kviesti herzogą Urachą Lietuvos karaliumi — nevykdomas. Lapkričio 5 d. Taryba remdamosi laikinąja konstitucija, pavedė A. Voldemarui sudaryti pirmąją Lietuvos vyriausybę. Lapkričio 11 d. sudaryta-

FIDELIO OPEROS VAIZDAS VEIKALO PABAIGOJE

sis Ministerių Kabinetas buvo pristatytas Tarybos Prezidiumui. Taip pat tą dieną baigėsi Pirmasis pasaulinis karas ir buvo sudarytos paliaubų sutartys.

Taip Lietuva paskutinį kartą ieškojo sau karaliaus ir jį buvo suradusi Uracho asmenyje. Bet taip susiklostė politinės aplinkybės, kad Urachas — Mindaugas II-sis negavo užsidėti Lietuvos karaliaus karunos.

V. Vytenietis.
1968.III.29.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Technikos žodis Nr. 1 (107) 1968 (XVII metai), Sausis-vasaris. Laisvės Kovos Metai. Leidžia Amerikos Lietuvių Inžinierių ir Architektų S-gos Techninės Spaudos Sekcija. Redakcinė kolegija: K. Burba, A. Didžiulis, K. Kaunas, Alb. Kerelis, G. J. Lazauskas, J. Rimkevičius, D. Šatas ir J. Slabokas. Atstovai prie Technikos

žodžio: nuo PLIAS prof. S. Dirmantas, nuo ALIAS Z. Gavėlis ir nuo ALIAS D. Tijunėlis. Tekste: Donato Šato: Adheziija, tai inžinieriams ir architektams žinotini ir suprantami dalykai apie "dviejų kūrų suklijavimus, trečia dažniausiai polimerinė medžiaga"; inž. Mikalojaus Ivanausko: Lietuvių kryžiai ir koplytėlės (tesinys iš Nr. 6, iliustruotas trijų senų originalių kryžių - koplytėlių nuotraukomis); D. Š.: Nauja lietuvių autoriaus knyga (apie Dr. A. Damušio knygą Sealants ir pasikalbėjimas su tos knygos autoriumi. (Kas tas Sealants? Dr. Damušis atsako: "Sealants yra atskira grupė minkštųjų alastomerų"). Toliau seka N. Balčiūno: Vilnius 1967—apie Vilniaus senąją ir naująją architektūrą su iliustracijomis; Lietuvių mokslo darbai; Antano Vadopalo: Lumber ir timber lietuviškai; apie mirusius inž. Joną Sabaliauską ir inž. Jurgį Pauliką; apžvalga ir t. t.

GAIDOS MUZIKAMS IR DAINININKAMS

"NAUJIENOSE" GALIMA GAUTI ŠIAS LIETUVIŠKŲ DAINŲ GAIDAS PIANUI:

1. Rinkinys lietuviškų liaudies dainelių ir šokių, 16 psl. Rinkinyje yra šios dainos ir gaidos:

1. Tegu giria šlamščia, ožia, tra-ta-fa	8. Aguonėlės
2. Suktinis I	9. Vakar vakarėlį
3. Suktinis II	10. Augin tėvas
4. Kokietka	11. Meilės valsas
5. Padispanas	12. Siuntė mane motinėle
6. Vengerka	13. Čigonai
7. Klumpakojis	14. Pelėda
	15. Noriu miego

Šis gaidų rinkinys kainuoja tik \$1.00.

2. Salomėjos Čerienės DAINOS LIETUVAI, 18 psl. Šiame rinkinyje yra:

1. Lietuvos laukai	4. Rauda
2. Kada girdžiu aš dainą	5. O tėvyne manoji
3. Klajonė	6. Šių metų malda

Šis rinkinys kainuoja \$2.00.

3. Stasio Šimkaus DAINOS, piano vienam balsui, 8 psl.

1. Plaukia sau laivelis	3. Kur bakūžė samanota
2. Pamyliėjau vakar	4. Ant marių krantelio

Šis rinkinys kainuoja \$1.00.

Šiuos gaidų ir dainų rinkinius galima gauti NAUJIENOSE. Jei atsiųsite čekį arba Money Orderį už gaidas ir pridėsite 25 centus persiuntimo išlaidoms, tai pasiųsime jas paštu. Čekius prašome išrašyti NAUJIENOMS ir pasiųsti tokiu adresu:

NAUJIENOS

1739 So. HALSTED ST., CHICAGO 8, ILLINOIS